

ผลของลิกนิน คาร์บอน ไนโตรเจน และโพลีฟีนอลของต้นปอเทือง ต่อปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน

Effects of lignin, carbon, nitrogen and polyphenol of the *Crotalaria juncea* to nitrogen mineralization

สุทธิเดชา ขุนทอง^{1*}, ชัยสิทธิ์ วัฒนาวังจงสุข¹ และ สุรเชษฐ์ นาราภัท¹

Sutdacha Khunthong^{1*}, Chaiyasit Wattanawangjongsuk¹ and Surachet Narabhat¹

บทคัดย่อ: ศึกษาความสัมพันธ์ของระดับลิกนิน คาร์บอน ไนโตรเจน และโพลีฟีนอล จากต้นปอเทืองกับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันในห้องปฏิบัติการ สภาวะอุณหภูมิ 25 องศาเซลเซียส ดินมีความชื้น 50 เปอร์เซ็นต์ โดยน้ำหนัก ในช่วงระยะเวลา 60 วัน สำหรับเป็นแนวทางคาดการณ์ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันจากวัสดุพืช พบว่า ปริมาณโพลีฟีนอล และไนโตรเจนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.74 และ 0.63 ตามลำดับ ในขณะที่ปริมาณคาร์บอน, ลิกนิน, C/N และ LG/N มีความสัมพันธ์เชิงลบ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -0.87, -0.81, -0.79 และ -0.88 ตามลำดับ โดยระดับของคาร์บอน และลิกนินที่ทำให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์ คือ 895.83 และ 155.88 g/kg ตามลำดับ ส่วนระดับของ C/N และ LG/N ที่ส่งผลให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์ คือ 25.73 และ 3.93 ตามลำดับ
คำสำคัญ : ลิกนิน, คาร์บอน, โพลีฟีนอล, ไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน, ปอเทือง

ABSTRACT: The objective of this study was to identify the relationship between lignin, carbon, nitrogen and polyphenol from *Crotalaria juncea* with nitrogen mineralization contents. During a 60-day incubation in the laboratory at 25 °C and 50% of water content in soil for the predicted nitrogen mineralization from plant materials. Results the polyphenol and total nitrogen contents were positively correlated with the nitrogen mineralization, correlation coefficient = 0.74, 0.63 respectively. The total carbon, lignin, C/N and LG/N were negatively correlated with the nitrogen mineralization, correlation coefficient = -0.87, -0.81, -0.79 and -0.88 respectively. The critical levels of total carbon, lignin, C/N and LG/N that results in zero of nitrogen mineralization were 895.83 g/kg, 155.88 g/kg, 25.73 and 3.93 respectively.
Keywords: lignin, carbon, polyphenol, nitrogen mineralization, *Crotalaria juncea*

¹ สำนักวิทยาศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กรุงเทพฯ 10900

Office of Science for Land Development, Land Development Department, Bangkok 10900

* Corresponding author: sutdacha@hotmail.com

บทนำ

ปอเทือง (*Crotalaria juncea*) เป็นพืชพืชตระกูลถั่วที่กรมพัฒนาที่ดินส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก เพื่อเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุและไนโตรเจนในดิน ภายใต้แนวคิด การใช้ประโยชน์ และการอนุรักษ์เสริมสร้างฟื้นฟูทรัพยากรดินอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีไถกลบต้นปอเทืองในระยะออกดอก (กรมพัฒนาที่ดิน, 2556) เมื่อต้นปอเทืองสลายตัวจะปลดปล่อยไนโตรเจนออกมาในรูปของอนินทรีย์ไนโตรเจน ได้แก่ แอมโมเนียม (ammonium: NH_4^+) และไนเตรท (nitrate: NO_3^-) ผ่านกระบวนการมิเนอรัลไลเซชัน (mineralization) ไนโตรเจนจากพืชพืชตระกูลถั่วจะค่อยๆ ปลดปล่อยออกมาผ่านกระบวนการดังกล่าว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ได้แก่ ระยะเวลา องค์ประกอบทางชีวเคมี คุณสมบัติ ปริมาณออกซิเจน ตลอดจนสมบัติ และชนิดของดิน (Vahdat et al., 2011) โดยเฉพาะองค์ประกอบทางชีวเคมี ถือเป็นปัจจัยหลักที่ควบคุมอัตราการปลดปล่อยไนโตรเจนในดิน Abera et al. (2012) รายงานว่า องค์ประกอบทางชีวเคมีของพืชที่มีความสัมพันธ์กับอัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันมีหลายองค์ประกอบ ได้แก่ ลิกนิน (lignin: LG) โพลีฟีนอล (polyphenols: PP) ไนโตรเจนทั้งหมด (total nitrogen: N) และคาร์บอนทั้งหมด (total carbon: C) อย่างไรก็ตาม ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าองค์ประกอบใดมีความสัมพันธ์กับอัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันมากที่สุด

Chaudhary et al. (2014) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันกับองค์ประกอบทางชีวเคมีของต้นสบู่ดำแต่ละส่วน พบว่า ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่า C/N มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -0.98 ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันกับปริมาณโพลีฟีนอล และลิกนิน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.17 และ -0.48 ตามลำดับ Palm and Sanchez (1991) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันกับองค์ประกอบทางชีวเคมีของพืชตระกูลถั่วเขตร้อน

พบว่าปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันมีความสัมพันธ์เชิงลบกับปริมาณโพลีฟีนอล และปริมาณ PP/N มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ -0.63 และ -0.75 ตามลำดับ ส่วน Mafongoya et al. (1998) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันกับองค์ประกอบทางชีวเคมีของพืชตระกูลถั่ว พบว่า ที่ระยะเวลา 6 สัปดาห์ ปริมาณ PP/N และปริมาณ (LG + PP)/N มีความสัมพันธ์เชิงลบกับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ -0.72 และ -0.80 ตามลำดับ ในทางกลับกัน Abbasi et al. (2015) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันกับปริมาณโพลีฟีนอลในวัสดุพืชที่ใช้ปรับปรุงดินแต่ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าว นอกจากนี้ ดวงสมร และคณะ (2558) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณไนโตรเจนในดินกับปริมาณลิกนินจากการใช้ส่วนต่างๆ ของต้นไสน้อพริกกันเพิ่มปริมาณไนโตรเจนพบว่า ปริมาณลิกนินมีความสัมพันธ์เชิงลบกับปริมาณไนโตรเจนในดินได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ -0.66 ส่วน Vahdat et al. (2011) ศึกษาอัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันของข้าวบาร์เลย์ และถั่วอัลฟัลฟา บ่มในดินที่อุณหภูมิ 25 องศาเซลเซียส ระยะเวลา 90 วัน พบว่าวัสดุพืชทั้งสองชนิดมีอัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันต่างกัน ข้าวบาร์เลย์ มีอัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน 3.5 มิลลิกรัม/ดิน 1 กิโลกรัม (mg/kg) ขณะที่ถั่วอัลฟัลฟามีอัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน 342.4 mg/kg เนื่องจากพืชทั้งสองชนิดมีปริมาณลิกนินแตกต่างกัน ข้าวบาร์เลย์มีปริมาณลิกนิน 252 กรัม/กิโลกรัม (g/kg) ส่วนถั่วอัลฟัลฟามีปริมาณลิกนิน 115 g/kg และจากการหาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันกับปริมาณลิกนิน พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ -0.97 ขณะที่ Nourbakhsh (2006) รายงานความสัมพันธ์ระหว่างอัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันกับปริมาณลิกนินในพืชไร่ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ -0.54 แต่ Frankenberger and Abdelmagid (1985) พบว่า ปริมาณลิกนินไม่ได้เป็นองค์ประกอบที่ดี

ในการใช้คาดการณ์อัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันของพืชตระกูลถั่ว

การตรวจเอกสารในข้างต้นแสดงให้เห็นว่ายังไม่ทราบแน่ชัดว่าองค์ประกอบใดมีความสัมพันธ์กับอัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันมากที่สุด อีกทั้งยังไม่ทราบถึงระดับของลิกนิน คาร์บอน ไนโตรเจน และโพลีฟีนอลที่ควบคุมอัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันในดิน โดยเฉพาะในกรณีของต้นปอเทือง ซึ่งเป็นปุยพืชสดที่ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกเพื่อเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุและไนโตรเจนในดินยังไม่มีข้อมูลรายงานการศึกษาในประเด็นดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ของระดับลิกนิน คาร์บอน ไนโตรเจน และโพลีฟีนอล จากต้นปอเทืองกับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน สำหรับเป็นแนวทางคาดการณ์อัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันจากปอเทือง หรือวัสดุพืชชนิดอื่นๆ

วิธีการศึกษา

ตัวอย่างดินและพืชที่ใช้ในการศึกษา

ตัวอย่างดินที่ใช้ศึกษาเป็น ชุดดินลำปาง (Lampang series: Lp) เก็บตัวอย่างดินที่ระดับความลึก 0-15 ซม. บริเวณพื้นที่ที่กักตุนดิน 18.22051 ลองจิจูด 99.38260 อ้างอิงตามแผนที่ชุดดินรายอำเภอของกรมพัฒนาที่ดิน (สำนักสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน, 2560) เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายแป้ง (silt loam) มีอนุภาคขนาดทราย (sand) ทรายแป้ง (silt) และอนุภาคดินเหนียว (clay) 490, 340 และ 170 g/kg ตามลำดับ มีค่าความเป็นกรด - ด่าง (pH) เท่ากับ 4.5 มีปริมาณอินทรีย์คาร์บอน (organic carbon) และอินทรีย์วัตถุ (organic matter) 3.71 และ 6.40 g/kg ตามลำดับ มีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด 0.37 g/kg ค่า C/N เท่ากับ 10 มีปริมาณอนินทรีย์ไนโตรเจน (mineral nitrogen) ($\text{NH}_4^+ + \text{NO}_3^-$) และอินทรีย์ไนโตรเจน (organic nitrogen) 71.44 และ 298.56 mg/kg ตามลำดับ มีปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ (available phosphorus) 3 mg/kg

โพแทสเซียม แคลเซียม และแมกนีเซียมที่สกัดได้ (extractable potassium calcium and magnesium) 40, 273 และ 37 mg/kg ตามลำดับ

สำหรับต้นปอเทืองที่ใช้ศึกษามีอายุ 45 วัน แยกต้นปอเทืองออกเป็นส่วนต่างๆ ได้แก่ ส่วนราก ใบ ลำต้น และดอก แบ่งแต่ละส่วนออกเป็น 2 กลุ่ม 1) แยกบดแต่ละส่วนของต้นปอเทืองสด ร่อนผ่านตะแกรงช่องเปิดขนาด 1 มม. สำหรับใช้บ่มกับตัวอย่างดิน 2) นำไปอบที่อุณหภูมิ 65 องศาเซลเซียส เป็นระยะเวลา 48 ชม. หลังจากนั้นนำมาบดและร่อนผ่านตะแกรงช่องเปิดขนาด 1 มม. เพื่อวิเคราะห์หาองค์ประกอบทางชีวเคมี ได้แก่ ลิกนิน (Van Soest et al., 1991) โพลีฟีนอล (Folin and Denis, 1915) คาร์บอน และไนโตรเจนทั้งหมด (ISO 10694, 1995; ISO 13878, 1998) แต่ละชิ้นส่วนปอเทืองทำการวิเคราะห์ในแต่ละองค์ประกอบทางชีวเคมีจำนวน 3 ซ้ำ นำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ความแปรปรวน (Anova: analysis of variance) ตามแผนการทดลองแบบสุ่มอย่างสมบูรณ์ และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยวิธี Tukey's Honest Significant Difference (HSD) โดยใช้โปรแกรม STAR 2.0.1

วิธีดำเนินการ

ดำเนินการทดลองในห้องปฏิบัติการ กลุ่มวิเคราะห์หีวจัยพืช ปุย และสิ่งปรับปรุงดิน สำนักวิทยาศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ดิน โดยการนำแต่ละส่วนของต้นปอเทืองสด ได้แก่ ส่วนราก ใบ ลำต้น ดอก และรวมทุกส่วนในสัดส่วนที่เท่ากัน จำนวน 1.6 ก. ผสมกับดิน จำนวน 100 ก. ในถุงพลาสติก หรือคิดเป็นน้ำหนักสดของปอเทืองต่อน้ำหนักดินในอัตรา 16 g/kg อัตราที่ใช้คำนวณจากการหว่านเมล็ดปอเทืองในอัตราเมล็ดเฉลี่ย 5 กก./ไร่ สามารถให้น้ำหนักสดของต้นปอเทืองในอัตรา 5,000 กก./ไร่ (ดิน 1 ไร่หนัก 312,000 กก. ที่ระดับความลึก 0-15 ซม. ความหนาแน่นรวมเฉลี่ย 1.3 ก./ลบ.ซม.) (ประชา และปรัชญา, 2535) และใช้การบ่มดินอย่างเดียวโดยไม่ใส่ปอเทืองเป็นสิ่งทดลองควบคุม สำหรับใช้คำนวณหาปริมาณ

ไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน แต่ละชั้นส่วนทำ 4 ซ้ำ ในสภาวะอุณหภูมิห้องปฏิบัติการ 25 องศาเซลเซียส และควบคุมความชื้นของดินที่ระดับ 50 เปอร์เซ็นต์ โดยน้ำหนัก เนื่องจากเป็นระดับความชื้นที่เหมาะสมต่อกิจกรรมของจุลินทรีย์ในการย่อยสลายอินทรีย์สาร (Vahdat et al., 2011) ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ระยะเวลาการบ่ม 60 วัน เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มียางานการ

เกิดปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันสูงสุดในวัสดุพืชหลายชนิด (Abbasi et al., 2015) เมื่อครบกำหนดระยะเวลาการบ่มนำตัวอย่างดินทั้งหมดวิเคราะห์หาปริมาณอนินทรีย์ไนโตรเจน ($\text{NH}_4^+ + \text{NO}_3^-$) (Bremner and Keeney, 1966) และคำนวณหาปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน (nitrogen mineralization contents: N_m) (Mohanty et al., 2011) (สมการที่ 1)

$$\text{N}_m \text{ (mg/kg)} = (\text{NH}_4^+ + \text{NO}_3^- \text{ จากสิ่งทดลองที่ศึกษา}) - (\text{NH}_4^+ + \text{NO}_3^- \text{ จากสิ่งทดลองควบคุม}) \dots\dots\dots 1$$

รวมทั้งหาปริมาณลิกนิน (Van Soest et al., 1991) โพลีฟีนอล (Folin and Denis, 1915) คาร์บอน และไนโตรเจนทั้งหมด (ISO 10694, 1995; ISO 13878, 1998) บันทึกข้อมูลในหน่วยกรัมต่อวัสดุพืชหนึ่ง กิโลกรัม จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลิกนิน คาร์บอน ไนโตรเจน และโพลีฟีนอลของต้นปอเทืองหลังการบ่มที่ระยะเวลา 60 วัน กับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน ใช้วิธีวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's linear correlation coefficient) โดยใช้โปรแกรม STAR 2.0.1 และหาระดับของลิกนิน คาร์บอน ไนโตรเจน และโพลีฟีนอล ของต้นปอเทืองที่ส่งผลให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์ โดยใช้สมการลอการิทึม (logarithmic equation: $y = a \cdot \ln(x) + b$) (Vahdat et al., 2011)

ผลการศึกษาและวิจารณ์

องค์ประกอบทางชีวเคมีจากส่วนต่างๆ ของต้นปอเทือง

การวิเคราะห์สมบัติทางชีวเคมีของส่วนต่างๆ ของต้นปอเทือง พบว่า แต่ละส่วนมีองค์ประกอบทางชีวเคมีแตกต่างกัน (Table 1) ส่วนของดอกมีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด สูงสุด 61.61 g/kg เนื่องจากในระยะออกดอกธาตุอาหารจะถูกลำเลียงไปยังส่วนของดอกสำหรับเตรียมความพร้อมในการสร้างเมล็ด ส่วนใบ, (ราก + ลำต้น + ใบ + ดอก), ราก และส่วน

ของต้น มีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด 28.66, 22.54, 9.93 และ 9.17 g/kg ตามลำดับ ปริมาณคาร์บอนทั้งหมด พบค่าสูงสุดในส่วนของราก 982 g/kg เนื่องจากเป็นส่วนที่ช่วยยึดค้ำจุนลำต้นไม่ให้ล้มจึงเป็นส่วนที่มีคาร์บอนเป็นองค์ประกอบซึ่งแสดงถึงความแข็งแรงของโครงสร้างสูงกว่าส่วนอื่น และค่าที่พบสูงกว่าในรากโสนอัฟริกัน ซึ่งมีรายงานปริมาณคาร์บอน 384.76 g/kg (ดวงสมร และคณะ, 2558) ส่วนลำต้น, ดอก, ใบ, และส่วน (ราก + ลำต้น + ใบ + ดอก) มีปริมาณคาร์บอนทั้งหมด 514.02, 472.28, 453.39 และ 427.10 g/kg ตามลำดับ ปริมาณลิกนินพบค่าสูงสุดในส่วนของราก 242 g/kg เช่นเดียวกับปริมาณคาร์บอนค่าที่พบสูงกว่าในรากโสนอัฟริกัน ซึ่งมีรายงานปริมาณลิกนิน 80.60 g/kg (ดวงสมร และคณะ, 2558) อย่างไรก็ตามมีค่าใกล้เคียงกับปริมาณลิกนินในพืชตระกูลหญ้า และพืชตระกูลถั่ว มีรายงานปริมาณลิกนินอยู่ในช่วง 171-252 g/kg (Vahdat et al., 2011) ส่วนปริมาณลิกนินในลำต้น, (ราก + ลำต้น + ใบ + ดอก), ใบ และดอก มีปริมาณ 173.75, 103.00, 73.50 และ 62.25 g/kg ตามลำดับ ปริมาณโพลีฟีนอล พบค่าสูงสุดในส่วนของใบ 83.15 mg/kg อาจเนื่องจากสารโพลีฟีนอลถูกสร้างขึ้นมาเพื่อต้านอนุมูลอิสระที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสังเคราะห์แสงซึ่งเกิดขึ้นบริเวณใบพืช ค่าที่พบน้อยกว่าปริมาณโพลีฟีนอลที่มีรายงานในถั่วและ (Mafongoya et al., 1998) และแคฝรั่ง (Abbasi et al., 2015) ส่วน (ราก + ลำต้น + ใบ + ดอก), ดอก, ลำต้น

และราก มีปริมาณโพลีฟีนอล 55.15, 50.22, 33.87 และ 24.26 mg/kg ตามลำดับ ค่า C/N พบค่าสูงสุดในส่วนของราก เท่ากับ 99 สูงกว่าในรากโสนอัฟริกัน ซึ่งมีค่า C/N เท่ากับ 23 (ดวงสมร และคณะ, 2558) แต่น้อยกว่าในรากข้าวโพด มีรายงานค่า C/N เท่ากับ 121 (Abbasi et al., 2015) ส่วนลำต้น, (ราก + ลำต้น + ใบ + ดอก), ใบ และดอก มีอัตราส่วน C/N เท่ากับ 56, 19, 16 และ 8 ตามลำดับ ส่วนค่า LG/N พบอัตราส่วนสูงสุดในส่วนของราก เท่ากับ 24 ใกล้เคียงกับค่า LG/N ของข้าวบาร์เลย์ มีรายงาน

ค่า LG/N เท่ากับ 21 (Vahdat et al., 2011) ส่วนลำต้น, (ราก + ลำต้น + ใบ + ดอก), ใบ และดอก มีอัตราส่วน เท่ากับ 19, 5, 3 และ 1 ตามลำดับ จากผลวิเคราะห์องค์ประกอบทางชีวเคมีของชิ้นส่วนปอเทืองชี้ให้เห็นว่า ส่วนของรากและลำต้นเป็นชิ้นส่วนสำคัญที่ควบคุมปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเนื่องจากมีระดับ C/N และ LG/N สูงกว่าชิ้นส่วนอื่น ซึ่งระดับ C/N และ LG/N มีความสัมพันธ์เชิงลบกับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน (Table 2)

Table 1 Biochemical composition of different parts of *Crotalaria juncea*

Parts of <i>Crotalaria juncea</i>	N	C	LG	PP	C/N	LG/N
	g/kg	g/kg	g/kg	mg/kg		
Root	9.93 ^d	982.60 ^a	242.25 ^a	24.26 ^e	99 ^a	24 ^a
Stem	9.17 ^e	514.02 ^b	173.75 ^b	33.87 ^d	56 ^b	19 ^b
Leaf	28.66 ^b	453.39 ^d	73.50 ^d	83.15 ^a	16 ^d	3 ^d
Flower	61.61 ^a	472.28 ^c	65.25 ^e	50.22 ^c	8 ^e	1 ^e
Root + Stem + Leaf + Flower	22.54 ^c	427.10 ^e	103.00 ^c	55.15 ^b	19 ^c	5 ^c
F-test	*	*	*	*	*	*
C.V. (%)	1.40	0.20	3.15	4.06	0.31	3.69

N = total nitrogen, C = total carbon, LG = lignin, PP = polyphenol

* Means with different letters in the same column indicate significant difference at $P < 0.05$, HSD.

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางชีวเคมีกับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน

จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางชีวเคมีของต้นปอเทืองกับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน โดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันพบว่า ทุกองค์ประกอบทางชีวเคมีของต้นปอเทืองมีผลต่อปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($P < 0.01$) (Table 2) ปริมาณโพลีฟีนอล และไนโตรเจนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.74 และ 0.63 ตามลำดับ อาจเนื่องจากโพลีฟีนอล และไนโตรเจนเป็นองค์ประกอบของโปรตีน ซึ่งเป็นแหล่งของไนโตรเจนจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับปริมาณ

ไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันกับปริมาณโพลีฟีนอลของพืชตระกูลถั่วเขตร้อน พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบ (Palm and Sanchez, 1991) ในทางกลับกันไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันกับปริมาณโพลีฟีนอลในวัสดุพืชชนิดต่างๆ ที่ใช้ปรับปรุงดิน (Abbasi et al., 2015) ส่วนปริมาณคาร์บอน, ลิกนิน, C/N และ LG/N พบความสัมพันธ์เชิงลบกับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -0.87, -0.81, -0.79 และ -0.88 ตามลำดับ เนื่องจากองค์ประกอบทางชีวเคมีดังกล่าวเป็นส่วนประกอบภายในโครงสร้างเซลล์ที่แสดงถึงความแข็งแรงทนทานของโครงสร้างเซลล์ในส่วนนั้นๆ

จึงมีผลต่อความยากง่ายในการย่อยสลายชิ้นส่วนวัสดุพืชโดยตรง ซึ่งเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของปริมาณคาร์บอน, ลิกนิน, C/N และ LG/N พบว่า แต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันสอดคล้องกับการศึกษาในกรณีอื่นๆ เช่นจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณไนโตรเจนในดินกับปริมาณลิกนินจากการใช้ส่วนต่างๆ ของต้นไผ่อัฟริกัน เพิ่มปริมาณไนโตรเจนพบว่า ปริมาณลิกนินมีความสัมพันธ์เชิงลบกับปริมาณไนโตรเจนในดินได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ -0.66 (ดวงสมร และคณะ, 2558) ในขณะที่ปริมาณลิกนินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอินทรีย์คาร์บอนและ

วัสดุอินทรีย์ที่เหลือในดิน (ดวงสมร และคณะ, 2560) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณไนโตรเจน-มิเนอรัลไลเซชันกับองค์ประกอบทางชีวเคมีของต้นสบู่ดำแต่ละส่วน พบว่าปริมาณไนโตรเจน-มิเนอรัลไลเซชันมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่า C/N มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ -0.98 (Chaudhary et al., 2014) และจากการหาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันกับปริมาณ LG/N ในวัสดุพืชชนิดต่างๆ พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ -0.88 (Vahdat et al., 2011)

Table 2 Pearson linear correlation coefficients between biochemical composition of different parts of *Crotalaria juncea* and nitrogen mineralization contents.

	N _m	N	C	LG	PP	C/N	LG/N
N _m	1						
N	0.63**	1					
C	-0.87**	-0.63**	1				
LG	-0.81**	-0.32**	0.68**	1			
PP	0.74**	0.50**	-0.50**	-0.49**	1		
C/N	-0.79**	-0.72**	0.91**	0.53**	-0.39**	1	
LG/N	-0.88**	-0.63**	0.86**	0.80**	-0.47**	0.89**	1

N_m = nitrogen mineralization contents, N = total nitrogen, C = total carbon, LG = lignin, PP = polyphenol
** represent significant correlation at P < 0.01

ระดับขององค์ประกอบทางชีวเคมี ของต้นปอเทืองที่ส่งผลให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์

การใช้สมการลอการิทึมวิเคราะห์ข้อมูลหาระดับขององค์ประกอบทางชีวเคมีต่างๆ ของต้นปอเทืองที่ส่งผลต่อปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันจากการบ่มชิ้นส่วนของต้นปอเทืองที่ระยะเวลา 60 วัน พบว่าปริมาณลิกนินที่เพิ่มขึ้นมีผลให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันลดลง (Figure 1) เมื่อพิจารณาจากสมการลอการิทึม โดยแทนค่า y เท่ากับศูนย์ในสมการ $y = -169.\ln(x) + 853.3$ ทำให้ได้ระดับลิกนินที่ทำให้

ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์เท่ากับ 155.88 g/kg ค่าที่ได้้นน้อยกว่ากรณีศึกษาปริมาณลิกนินที่ส่งผลให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์ในดินเนื้อปูน ซึ่งรายงานระดับลิกนินที่ 253.50 g/kg (Vahdat et al., 2011) อย่างไรก็ตาม อาจเป็นเพราะสถานะแวดล้อมที่ต่างกัน โดยเฉพาะระดับ pH ของดิน การศึกษาในครั้งนี้ทำการศึกษาในดินที่มีระดับ pH ต่ำ (4.5) ส่วนกรณีศึกษาที่นำมาเปรียบเทียบทำการศึกษาในดินที่มีระดับ pH สูง (8.5) จึงอาจมีผลต่อกิจกรรมของจุลินทรีย์ในกระบวนการไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน ทำให้ได้ค่าที่แตกต่างกัน

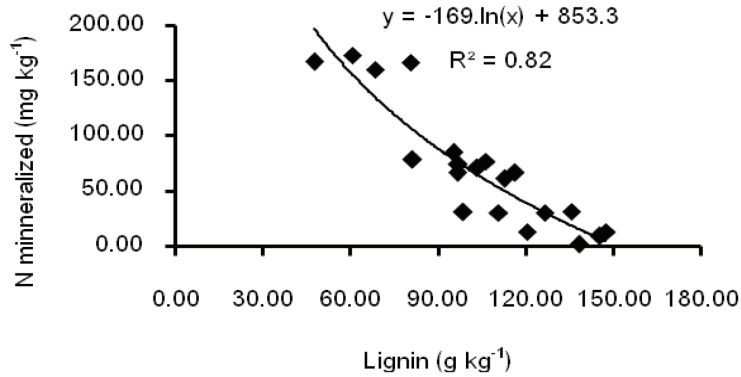

Figure 1 The relationship between N mineralization and lignin content of *Crotalaria juncea* in soil.

ส่วนปริมาณคาร์บอนและ C/N จากการแทนค่า y เท่ากับศูนย์ในสมการ $y = -178.ln(x) + 1210$ และ $y = -89.3.ln(x) + 290$ ได้ระดับที่ทำให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์เท่ากับ 895.83 g/kg (Figure 2) และ 25.73 (Figure 3) ตามลำดับ ค่า C/N ที่ได้ สูงกว่าค่ามาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์ที่บังคับใช้ตามกฎหมายในปัจจุบัน ซึ่งกำหนดเกณฑ์ของ C/N ไม่เกิน 20 แต่น้อยกว่ากรณีศึกษาในพื้นที่อื่น ซึ่งรายงานระดับ C/N ที่ทำให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์เท่ากับ 30.70 (Vahdat et al., 2011) ทั้งนี้ อาจเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ต่างกันมีผลต่อปริมาณจุลินทรีย์ในดิน โดยทั่วไปเซลล์จุลินทรีย์มีสัดส่วน C/N อยู่ในช่วง 4/1 ถึง 9/1 หมายความว่า ประกอบด้วยปริมาณของคาร์บอน 4-9 ส่วนในไนโตรเจน 1 ส่วนเฉลี่ย

ประมาณ 7/1 ส่วน แต่เนื่องจากเซลล์จุลินทรีย์ใช้สารประกอบคาร์บอนที่ได้จากการย่อยสลายในการสร้างเป็นองค์ประกอบของเซลล์เพียง 1/3 ของทั้งหมด ปริมาณคาร์บอนอีก 2/3 จะถูกย่อยสลายในกระบวนการหายใจ (Brady, 1984) ดังนั้นหากเซลล์จุลินทรีย์มีสัดส่วน C/N เท่ากับ 7/1 อาหารที่จุลินทรีย์ใช้จึงควรมี C/N อยู่ที่ประมาณ 21/1 (7x3/1) แสดงให้เห็นว่า หากระดับ C/N ที่ทำให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์เท่ากับ 25.73 แสดงว่าจุลินทรีย์ในดินที่ใช้ในการทดลองมีสัดส่วน C/N ประมาณ 8.57 แต่ในกรณีที่น่ามาเปรียบเทียบมีระดับ C/N ที่ทำให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์เท่ากับ 30.70 แสดงว่าในพื้นที่นั้นเซลล์จุลินทรีย์มีสัดส่วน C/N ประมาณ 10.23

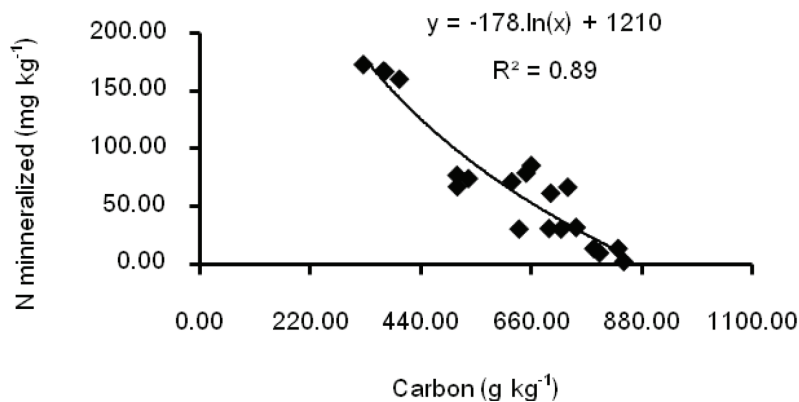

Figure 2 The relationship between N mineralization and carbon content of *Crotalaria juncea* in soil.

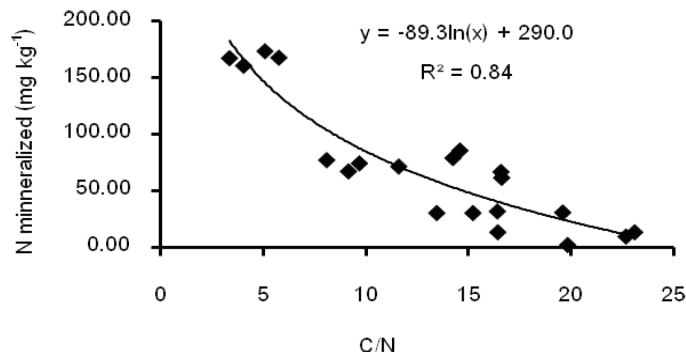

Figure 3 The relationship between N mineralization and carbon:nitrogen (C/N) ratio of *Crotalaria juncea* in soil.

ส่วนปริมาณ LG/N จากการแทนค่า y เท่ากับ ศูนย์ในสมการ $y = -101.\ln(x) + 138.3$ ได้ระดับที่ทำให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์เท่ากับ 3.93 (Figure 4) ค่าที่ได้ใกล้เคียงกับการศึกษาในวัสดุพืชหลายชนิดพบระดับลิกนินที่ทำให้ปริมาณ

ไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์เท่ากับ 6.5 (Nourbakhsh and Dick, 2005) แต่ต่ำกว่ากรณีศึกษาในพื้นที่ดินเหนียว ซึ่งรายงานระดับ LG/N เท่ากับ 17 (Vahdat et al., 2011) ทั้งนี้อาจเนื่องจากความแตกต่างของสภาวะแวดล้อม

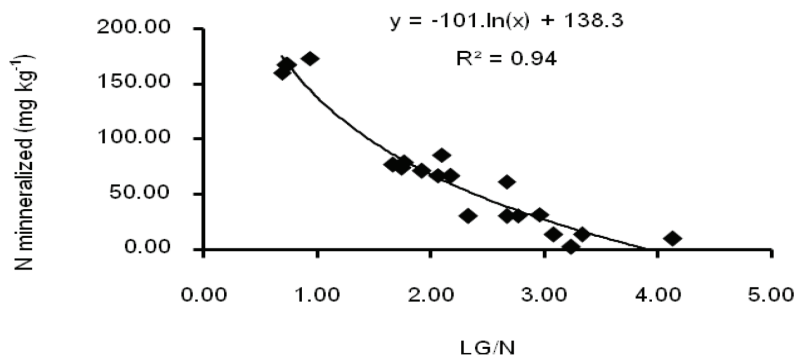

Figure 4 The relationship between N mineralization and lignin:nitrogen (LG/N) ratio of *Crotalaria juncea* in soil.

ผลการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางชีวเคมีของดินปอเทียบกับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาในพืชชนิดอื่นหรือในต่างพื้นที่พบว่าความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาถึงระดับขององค์ประกอบทางชีวเคมีที่ทำให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์อาจได้ค่าแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน

จึงมีผลต่อปริมาณ และกิจกรรมของจุลินทรีย์ การนำสมการแสดงความสัมพันธ์ไปใช้คาดการณ์ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในสภาพแวดล้อมอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การระบายอากาศของดิน ความชื้น อุณหภูมิ รวมทั้งระดับ pH ของดิน ซึ่งจะช่วยให้การคาดการณ์ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันมีความแม่นยำยิ่งขึ้น

สรุป

องค์ประกอบทางชีวเคมีของต้นปอเทือง มีความสัมพันธ์กับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน ปริมาณโพสฟีนอล และไนโตรเจนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.74 และ 0.63 ตามลำดับ ในขณะที่ปริมาณคาร์บอน, ลิกนิน, C/N และ LG/N มีความสัมพันธ์เชิงลบ ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -0.87, -0.81, -0.79 และ -0.88 ตามลำดับ โดยระดับของคาร์บอน และลิกนินที่ทำให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์ คือ 895.83 และ 155.88 g/kg ตามลำดับ ส่วนระดับของ C/N และ LG/N ที่ส่งผลให้ปริมาณไนโตรเจนมิเนอรัลไลเซชันเป็นศูนย์ คือ 25.73 และ 3.93 ตามลำดับ

คำขอบคุณ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก กรมพัฒนาที่ดินประจำปีงบประมาณ 2560

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน. 2556. แผนแม่บทงานวิจัยกรมพัฒนาที่ดิน (พ.ศ. 2556-2559). คณะกรรมการวิชาการกรมพัฒนาที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

ดวงสมร ตูลาพิทักษ์, พัชรี แสนจันทร์, เกษสุดา เดชภิมล และพัทธภรณ์ ตอพล. 2558. อิทธิพลขององค์ประกอบทางเคมีของโสนอัฟริกันต่อกระบวนการย่อยสลายและการปลดปล่อยธาตุอาหารในดินน้ำขัง. เกษตร. 43: 968-975.

ดวงสมร ตูลาพิทักษ์, พัชรี แสนจันทร์, เกษสุดา เดชภิมล และพัทธภรณ์ ตอพล. 2560. อิทธิพลขององค์ประกอบทางเคมีของวัสดุอินทรีย์ต่อการปลดปล่อยแก๊สมีเทน ผลผลิตข้าวและการสะสมคาร์บอนในดิน. เกษตร. 45: 1342-1347.

ประชา นาคะประเวศ และ ปรัชญา ธีญาดี. 2535. พีชปุ๋ยสดบำรุงดิน. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน. 2560. แผนที่ชุดดินรายอำเภอ. แหล่งข้อมูล: <https://goo.gl/USQUVW>. ค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2560.

Abbasi, M. K., M. M Tahir, N. Sabir, and M. Khurshid. 2015. Impact of the addition of different plant residues on nitrogen mineralization-immobilization turnover and carbon content of a soil incubated under laboratory conditions. *Solid Earth*. 6: 197-205.

Abera, G., E. Wolde-meskel, and L. R. Bakken. 2012. Carbon and nitrogen mineralization dynamics in different soils of the tropics amended with legume residues and contrasting soil moisture contents. *Biology and Fertility of Soils*. 48: 51-66.

Brady, N. C. 1984. *The Nature and Properties of Soils*. Macmillan Publishing, New York.

Bremner, J. M., and D. R. Keeney. 1966. Determination and isotope-ratio analysis of different forms of nitrogen in soil: Exchangeable ammonium, nitrate and nitrite by extraction distillation methods. *Soil Science Society of America Journal*. 30: 577-583.

- Chaudhary, D. R., J. Chikara, and A. Ghosh. 2014. Carbon and nitrogen mineralization potential of biofuel crop (*Jatropha curcas* L.) residues in soil. *Journal of soil science and plant nutrition*. 14: 15-30.
- Folin, O., and W. A. Denis. 1915. Colorimetric estimation of phenol and phenol and derivatives in urine. *Journal of Biological Chemistry*. 22: 305–308.
- Frankenberger W. T., and H. M. Abdelmagid. 1985. Kinetic parameters of nitrogen mineralization rates of leguminous crops incorporated into soil. *Plant and Soil*. 87: 257–271.
- ISO 10694. 1995. Soil quality-determination of organic and total carbon after dry combustion (elementary analysis). International standard.
- ISO 13878. 1998. Soil quality-determination of total nitrogen content by dry combustion (elemental analysis). International standard.
- Mafongoya, P. L., P. K. R. Nair, and B. H. Dzwela. 1998. Mineralization of nitrogen from decomposing leaves of multipurpose trees as affected by their chemical composition. *Biology and Fertility of Soils*. 27: 143–148.
- Mohanty, M., K. Sammi Reddy, M. E. Probert, R. C. Dalal, A. Subba Rao, and N. W. Menzies. 2011. Modelling N mineralization from green manure and farmyard manure from a laboratory incubation study. *Ecological Modelling*. 222: 719–726.
- Nourbakhsh, F. 2006. Fate of carbon and nitrogen from plant residue decomposition in a calcareous soil. *Plant soil and Environment*. 52: 137–140.
- Nourbakhsh, F., and R. P. Dick. 2005. Net nitrogen mineralization or immobilization potential in a residue-amended calcareous soil. *Arid Land Research and Management*. 19: 299-306.
- Palm, C. A., and P. A. Sanchez. 1991. Nitrogen release from the leaves of some tropical legumes as affected by their lignin and polyphenolic contents. *Soil Biology and Biochemistry*. 23: 83–88.
- Van Soest, P. J., J. B. Robertson, and B. A. Lewis. 1991. Methods for dietary fiber, neutral detergent fiber and non-starch polysaccharides in relation to animal nutrition. *Journal of Dairy Science*. 74: 3584–3597.
- Vahdat, E., F. Nourbakhsh, and M. Basiri. 2011. Lignin content of range plant residues controls N mineralization in soil. *European Journal of Soil Biology*. 47: 243-246.